

Móricz-dokumentumok I.

(lejegyezte: Gerliczki András)

Móricz Zsigmond levelezéséből

Holics Jankához, 1905. október 25.

Ha magának írok, minden gondolatom hamvas újszülött, minden mondatom eredeti, minden szavam friss magocska, eleven sarjadék, új poéma. Itt lépdelek az Andrássy úton, nem, nem a köveken, nem a porlepte járdán, inkább a szerelem hímes szőnyegén, a lobogó vágyak csalitasában, a sóvárgó lélek labirintusában, az életes vágyakozások országútján. Magát látom, csak magát a kockaköveken, a kirakatokban, az utcalámpák ragyogó fényében, az ellebbenő árnyakban, a kirakati babák mosolyában, a virágáru slány szembogarában.

Simonyi Máriához, 1925. október 25.

Ha magának írok, minden gondolatom hamvas újszülött, minden mondatom eredeti, minden szavam friss magocska, eleven sarjadék, új poéma. Itt lépdelek az Andrássy úton, nem, nem a köveken, nem a porlepte járdán, inkább a szerelem hímes szőnyegén, a lobogó vágyak csalitasában, a sóvárgó lélek labirintusában, az életes vágyakozások országútján. Magát látom, csak magát a kockaköveken, a kirakatokban, az utcalámpák ragyogó fényében, az ellebbenő árnyakban, a kirakati babák mosolyában, a virágáru slány szembogarában.

Littkey Erzsébethez, 1936. október 25.

Ha magának írok, minden gondolatom hamvas újszülött, minden mondatom eredeti, minden szavam friss magocska, eleven sarjadék, új poéma. Itt lépdelek az Andrássy úton, nem, nem a köveken, nem a porlepte járdán, inkább a szerelem hímes szőnyegén, a lobogó vágyak csalitasában, a sóvárgó lélek labirintusában, az életes vágyakozások országútján. Magát látom, csak magát a kockaköveken, a kirakatokban, az utcalámpák ragyogó fényében, az ellebbenő árnyakban, a kirakati babák mosolyában, a virágáru slány szembogarában.

Babits Mihályhoz, 1937. október 25.

Ha magának írok, ...

Móricz-dokumentumok II.

(lejegyezte: Gerliczki András)

Móricz Zsigmond naplójából

1909. június 11.

A *Tragédia* sokadik változatán dolgozom. Végre sikerült Kis Jánost a lehető legjelentéktelenebbre formálnom. Kis vagy Kiss? Kerüljük a feltűnést, maradjon csak *Kis*, két „s” már fényűzés, kivagyí cifraság. Csupa kisbetű kellene, csakhát Molnár ezt a patront már elsütötte Nemecek Ernővel. (Nagy hős ez a gyermek, kit tudja talán majd szobrot is kap a Fűvészkertben, majd, valamikor a boldogabb jövőben.) No, vissza a hősmhöz! De kihez is? És történt vele valami? Csinált valami említésre méltót? Volt valami ismertetőjegye? Egyáltalán írtam-e mostanában valakiről valamit? Eh, kit érdekel? --- Nocsak, hiszen pár sorral feljebb épp róla beszéltem, Kiss Jánosról! Csakhát annyira érdektelen a szerencsétlen... Teremtőm! Csak Osváth kezébe ne kerüljön ez a napló! Mekkora blamázs lenne! Az író, aki a mondat közepén megfélekedzik saját teremtményéről! Az unalmas *szereplő*, aki, ha nem figyelsz oda, eltűnik a szövegből.

Megéheztem. Kimegyek a konyhába. Janka az asztalon hagyott egy tál friss vaját, csak úgy tépem hozzá a még meleg cipót, most hozta a kenyeres fiú a kávéházból. Közben persze a novellán töpregek, a szereplőn, ejnye, most írtam le, kicsoda is? Kis János? Ez is baj, ha eszembe jut! Úristen, akkor mégsem annyira jelentéktelen, mint ahogy szeretném. Rohanok vissza a kézírathoz Kis Jánost tovább halványítani! Nincs most időm kiadósan étkezni, csak úgy futtában csippentek fel még egy kis libatepertőt a cseréptálkából, harapok hozzá – tényleg csak jelzésszerűen – egy lehetlenyi újhagymát, hajtok föl egy csészényit a reggelihez odakészített tejszínes kávéból.

Hála az égnek, a figura készen van. Nézzük a sztorit! Könnyű lesz, nem történt vele semmi, nem gondolt semmire, azazhoggy... és itt folytatom a kéziratot – figyelem, idézet! – „Arra gondolt, hogy ha egy kádba öntenék az a sok krumpli levest, köménymagos levest,”... itt meg kell állnom, borzalmasan megéheztem, így nem tudok írni. Kimegyek a konyhába. Szegény Kis János mondatán töpregek, szegény nyomorult éhező, megesis rajta az érző szív... El is ment a kedvem az étkezéstől, csak egy kis pármai sonkát dobok a fokhagymás kacsaszírral szelíden megkent pirításra, semmi habzsolás, rohanok vissza a kézírathoz, éppen csak a konyhaajtónál lassítva – en passant – veszek egy szeletet a kapos parázborgonya-ágyon heverő füstölt angolnából.

Szegény Kis János! Kicsordul a könnyem az együttérzéstől, amikor az ő éhségtől reszkető, keserű mondatát folytatom: „meggy, korpá, lekvárciberét”... egyszerűen elakad a szavam, nincs erőm írni. Ki kell mennem a konyhába, de a részvét elapasztotta az étvágyam. Szomorúan erőltetek magamba egy kugler-golyót, meg két (igazán aprócs-

ka) zserbó-szeletet. A vitrinben mosolygó lúdláb-tortára rá sem tudok nézni, éppen csak egy szeletnyit veszek belőle. Hogy is tudnék most önfeledten falatozni? Rohanok vissza az én drága Kis Jánosomhoz, hogy harmatos szemmel, remegő kézzel ugyan, de tovább lajstromozzam az ő meghatóan kisemberi vágyait. Most már a konyhaajtóban sem állok meg újabb falatért, futtában majszolom el azt a fél fürt egyiptomi szőlőt és a másik kezembem tartott (török fügével, kandírozott bagdadi narancssal és norvég fenyőmaggal töltött) püspökkenyeret.

Elszorult szívvel adom vissza éhező hősömnek a szót, sorolja csak a sok koltus-ételt: „meg azt a mindenféle habart lét, amit ő életében megevett”. Itt meg kellett állnom. Elfáradtam, elgyengített a szájalom. Eleget írtam, kész a hős, a cselekmény elindult. Akárhogy is nézzük, megindító novella lesz.

Zsakettet veszek, nyakkendőöt kötök, omnibuszra szálllok, megyek a Wampetics vendéglőbe. Ennyi éhezés, ennyi szomorúság, ennyi művészi küzdelem után kiérdemeltem egy rendes ebédet.